

Nikolić, T, & J. Topić (ur.): Crvena knjiga vaskularne flore Hrvatske.

Ministarstvo kulture, Državni zavod za zaščito prirode, Zagreb, 2005. 693 pp. ISBN 953-7169-04-9

Na naš kulturni praznik 2005 se je zgodilo nekaj pomembnega tudi na področju naravovarstva, vendar ne v Sloveniji. V Zagrebu je bila uradna predstavitev novoizdane Rdeče knjige, ki je vsekakor impozantno delo, za pripravo katerega so avtorji (skupno čez 20, z vsaj še enkrat toliko sodelavci) potrebovali kar nekaj let. Izdano delo nadomešča tisto iz leta 1994, ki ga je uredil I. Šugar in je obravnavalo 226 taksonov, medtem ko nova Rdeča knjiga vsebuje obdelave kar 420 taksonov (ki skupaj s premalo poznanimi 340 taksoni predstavljajo celoten Rdeči seznam). Čez 400 obravnavanih taksonov pokriva 9-11% celotne hrvaške flore (ocena je odvisna od tega, ali so podvrste vključene ali ne), kar je delež, ki je primerljiv s prvim slovenskim Rdečim seznamom (Wraber, T. & P. Skoberne, 1989: Rdeči seznam ogroženih praprotnic in semenk SR Slovenije. Varst. Nar. (Ljubljana) 14-15: 9-428.). Ob tem se seveda kar samo zastavlja vprašanje, kaj je razlog za tako nizek delež vključenih vrst (srednjeevropski rdeči sezname vsebujejo 1/4 do 1/3 flore!): dejanska neogroženost ali slabše poznavanje flore?

Čez 70 strani na začetku knjige je namenjenih obširnemu uvodu, ki bralca na jedrnat način seznanja s problematiko, najprej na kratko z biogeografskimi, vegetacijskimi in florističnimi značilnostmi Hrvaške, največ uvoda pa je namenjenega podrobni predstavitvi naravovarstvenih tem: metodologiji ocenjevanja ogroženosti, pregledu razlogov ogroženosti in različnim sumarnim pregledom stopnje ogroženosti po posameznih rastiščih, geografskih območjih itd. Veliko prostora je posvečenega predvsem uporabi kriterijev IUCN iz leta 1994, in to metodologijo bi vsekakor morali dosledneje uporabljati tudi v Sloveniji, saj vemo, da je naš veljavni rdeči seznam (Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam. Ur. l. RS, št. 82/2002) nastajal precej bolj stihijsko.

Obravnava posameznih vrst je razdeljena v sklope po stopnjah ogroženosti, od izumrlih in kritično ogroženih prek ogroženih do ranljivih. Obdelava posamezne vrste je zelo pregledno strukturirana, z vsaj eno fotografijo in zemljevidom (ki žal prikazuje časovno nediferencirane podatke). Besedilni del je razdeljen v kakih 20 poglavij in dve tabeli, tako da po vrstnem redu pri vsaki predstavitvi lahko preberemo: popolno latinsko ime (kar je tudi naslov strani) s citatom, sinonime, taksonomsko pripadnost, hrvaško ime, IUCN (stara in nova) kategorijo ogroženosti in kriterij za izbor, populacijski trend, regionalno naravovarstveno kategorizacijo, vzroke ogroženosti, naravovarstveni status v sosednjih državah (naš Rdeči seznam je žal zelo nedosledno upoštevan, pa še to le prva verzija), Evropi in svetu, rastišče, ukrepe, opis

taksona, druge podatki o njem, razširjenost na Hrvaškem (s komentiranimi lokalitetami) in Evropi, literaturo, avtorja obdelave (z morebitnimi sodelavci) in posebej ocenjevalca stopnje ogroženosti. Večja preglednost je dosežena s posebnimi sličicami, ki stojijo pred ključnimi poglavji o rastišču, ukrepah, z opisom rastline in razširjenostjo.

V prilogi je še uradna habitatna tipologija, obsežen (okoli 80 strani!) angleški povzetek ter skupni seznam literature in stvarno kazalo (v katerem pa žal manjkajo taksoni s seznama nezadostno poznanih).

Tako obsežno delo seveda ne more biti brez pomanjkljivosti, ki pa vrednosti in pomena knjige skorajda ne zmanjšujejo. Najbolj opazna pomanjkljivost so nekatere neustrezne fotografije, med katerimi jih je največ izposojenih iz tujine (dalje označene z *; in v nekaj primerih v slabo luč postavljajo tudi slovenske botanike!). Tako je bela kljunka (*Rhynchospora alba**) predstavljena z napačno določeno fotografijo, na kateri je verjetno nek mavček (*Trichophorum* sp.), fotografija boljšega šaša (*Carex pulicaris*) je vsaj slaba, verjetno pa je na njej celo mlad srhki šaš (*C. davalliana*) in ne imenovana vrsta, zelo nerazločna in verjetno napačna je tudi fotografija črnega šaša (*Carex nigra**), barjansko lakoto (*Galium uliginosum**) verjetno predstavlja fotografija razločno drobnocvetne močvirske lakote (*G. palustre*), fotografiji majske prstaste kukavice (*Dactylorhiza majalis**) in mesnordeče sorodnice (*D. incarnata*) sta zamenjani, Kochova vehrica (*Orlaya kochii**) je predstavljena s sliko navadne češljike (*Scandix pecten-veneris*). In seveda še kaka trava: slika navadne vodenke (*Catabrosa aquatica**) je v resnici dišeča šmarna trava (*Hierochloa odorata*), gornja fotografija pri ravenskem trsu (*Saccharum ravennae**) predstavlja tipično socvetje Plinijeve trstike (*Arundo plinii*), plavajočo sladiko (*Glyceria fluitans*) pa predstavlja fotografija nagubane sorodnice (*G. notata*=*G. plicata*).

Kako pripombo bi zlahka imeli tudi na izbor vrst, tako npr. ni jasno, zakaj je jajčastolistni vimenjak vključen (*Platanthera bifolia*), zelenkasti vimenjak (*P. chlorantha*) pa ne, neofitska vrsta trave *Cutandia maritima* se je na Rabu pojavila pred kakimi 10 leti in je njena vključitev tudi sporna, prav tako ni jasnih razlogov za uvrstitev zakrivljene ozkorepke (*Parapholis incurva*), ki jo srečamo na katerem koli nekoliko slanem rastišču ob morski obali, 3 druge resnično redke in ogrožene vrste tega rodu (*P. strigosa*, *P. filiformis* iz obmorskih močvirij in *P. marginata* s peščin) pa so izpadle. Z naštevanjem bi lahko nadaljevali v nedogled, a brez pomena. S tem pa smo se dotaknili glavnega konceptualnega problema seznama, ki je problem tudi številnih drugih seznamov, vključno s slovenskim: treba bi jih bilo delati iz dveh smeri. Poleg običajnega pristopa iskanja najbolj ogroženih taksonov bi moralo bilo izhodišče za oblikovanje širšega seznama tudi celoten popis flore nekega območja, s katerega bi črtali

neogrožene vrste, o katerih vemo dovolj. Tako bi nam med nezadostno poznanimi vrstami ostalo bistveno več, na oko bi rekel vsaj kaka tretjina flore, torej v primeru obravnavanega seznama prek 1000 vrst.

Kakorkoli že, predstavljena Rdeča knjiga je za varovanje hrvaške flore in narave močno orodje, hkrati pa bi bilo odlično tudi za osveščanju širše javnosti o tej problematiki. In pri vseh teh nalogah ji želimo v nadaljnjih letih veliko uspeha!

Nejc Jogan